

Mitrovics Zoltán

A Családi Döntéshozó Csoportkonferencia (CSDCS) jelentősége a családi és közösségi kapcsolatok helyreállítása tekintetében a büntetés-végrehajtási intézetből szabadulás előtt állók szempontjából

Absztrakt

Az elmúlt évtizedekben az igazságszolgáltatás retributív jellegének csökkenése mellett egyre inkább a resztoratív jelleg erősödését figyelhetjük meg. A társadalom, helyi közösségek felől fokozódó igényként merül fel az áldozatvédelem, a sérelmek, károk helyreállítása, valamint az elkövető rehabilitációja. Az igazságszolgáltatás resztoratív jellegének erősödésével együtt a büntetés-végrehajtás is változott, a kezdeti célok átalakultak, az elítéltek társadalomtól való elkülönítése mellett egyre hangsúlyosabb szerepet kap az elkövető társadalmi reintegrációjának elősegítése. Tudjuk, hogy a társadalmi reintegráció a börtönből szabadultak tekintetében a legnehezebb, hiszen a korábban elkövetett bűncselekmények és a börtönben töltött évek stigmaként állandósulnak. A szabadulás utáni újrakezdés, visszakapcsolódás a mindennapokba sokszor lehetetlen kihívásnak tűnik az elítélt és a társadalmi környezete számára is. A sikeres társadalmi reintegráció érdekében a magyarországi bv. intézetekben egyre sokoldalúbb támogatást nyújtanak a fogvatartottak részére, köztük resztoratív jellegű technikákat is alkalmaznak. A tanulmány célja egy olyan resztoratív technika (CSDCS) bemutatása, melyet a hazai bv. intézetekben a szabadulás előtt álló elítéltek esetében alkalmaznak a közösségi, családi kapcsolatok helyreállítása, valamint a bűnisméltés lehetőségének csökkentése érdekében bevonva a szabaduló társadalmi környezetében élőket, a közösség tagjait. Jelen írás célja, hogy egy esettanulmányon keresztül mutassa be e resztoratív modell gyakorlatát és a közösség tagjaira való hatását.

Abstract

As the retributive nature of the justice system declined in recent decades, its restorative nature saw a strengthening. There is an increasing demand from society and local communities for the protection of victims, the restoration of injuries and damage, and the rehabilitation of the perpetrator. Along with the strengthening of the restorative nature of the justice system, the penal enforcement and initial goals have also changed, and - in addition to the separation of convicts from society - the social reintegration of the perpetrator is becoming increasingly important. We know that social reintegration is the most difficult task for those released from

penitentiary institutions, as past crimes and the years in prison are stigmatizing. Starting afresh, reconnecting to everyday life often seems impossible for the convict and their social environment. In order to achieve successful social reintegration, Hungarian penitentiary institutions are providing an increasing number of support opportunities to inmates, including the use of restorative techniques. The aim of this study is to present a restorative technique (the so-called CSDCS) applied by Hungarian penitentiary institutions that is used in the case of convicts before release in order to restore community and family relations and to reduce the possibility of recidivism by involving those living in the social environment of the released person. The purpose of this paper is to present the practice of this restorative model and its impact on community members through a case study.

Bevezető

Egy társadalom tagjainak társas életét normák és szabályok irányítják. Ezek a normák és szabályok segítenek az egyénnek a megfelelő helyzetben a megfelelő viselkedésmódot kiválasztani, alkalmazni. Minden társadalomban azonban vannak olyan személyek, akik nem mindig felelnek meg az adott szabálynak, társadalmi elvárásnak, azaz eltérnek (deviate) azokról a szabályokról, amelyeket követniük kellene, ún. deviáns viselkedést tanúsítanak. A deviáns viselkedést, normaszegést különböző módon - közvetlenül vagy közvetetten - bünteti a társadalom, s a kiszabott szankciók meghatározását és végrehajtását büntetőjogi szabályok határozzák meg (Giddens 2008). Közösségen belül egy bűncselekmény elkövetése mindig hatással van a közösség tagjaira is függetlenül attól, hogy a bűncselekmény a közösség egy tagja/tagjai ellen vagy a közösségen „kívülre” irányul. A bűncselekmény tárgyi súlyával arányosan meginoghat a közösség tagjainak biztonságérzete. Gyakorlati példával élve a mindennapi életben egy kis településen a bűncselekményt követően a közösség tagjainak reakciói általában az alábbiak: „eddig azt gondoltam nálunk ilyen nem történhet meg, azóta zárom a kaput nappal is, soha nem gondoltam volna róla, hogy ilyet képes megtenni stb.” A bűncselekmény tehát alkalmas arra, hogy megbontsa a közösségen belüli kohéziót, a békés társadalmi együttélést veszélyeztesse.

Az elkövető mikro vagy akár makro közösségének tagjainak a büntetőpolitika punitív jellegéhez igazodó büntetés-kiszabásra vonatkozó igényei mellett napjainkban egyre gyakrabban jelenik meg a jóvátételre vonatkozó igény is. A büntetés célja társadalmanként és koronként változott; mára a megtorlástól, vérbosszútól eljutottunk a prevenció, reintegráció fontosságának hangsúlyozásáig, az igazságszolgáltatás retributív jellege kiegészült preventív és resztoratív jellemzőkkel. Hatályos Büntető Törvénykönyvünk 79. §-a alapján a büntetés célja a

társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el, tehát elsősorban a prevenció a cél. [2012. évi C. tv. 79. §.] A kárhelyreállító igazságszolgáltatás a bűncselekményt átfogóan értelmezi, nem csupán jogsértésnek definiálja, ezzel azt a nézetet erősíti, hogy az elkövető a bűncselekmény elkövetésével a kárt nem csak a sértettnek, hanem a közösségnek és önmagának is okozta. Továbbá az állam mellett részben bevonja az igazságszolgáltatásba az áldozatot és a közösséget. Célként a büntetés megfelelő súlya helyett arra törekszik, hogy az okozott kárt helyrehozzák, illetve a későbbi károkozást megelőzzék (Vigh 2003).

A büntetés céljának, valamint az igazságszolgáltatás jellemzőinek változásával együtt a büntetés-végrehajtás is átalakult, változott. A prevenciós célok a szabadságvesztés büntetések végrehajtása során is erőteljesen megjelennek. Egyrészt a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (továbbiakban Bv.tv.) 1.§. (2)a pontja alapján a büntetés-végrehajtásnak rendjét úgy kell kialakítani, hogy az a büntetésben és az intézkedésben megnyilvánuló joghátrányon, illetve a megelőzést szolgáló rendelkezések érvényesítésén túl elősegítse az elítélt társadalmi beilleszkedését és a jogkövető magatartás kialakulását. Másrészt a Bv. tv. 83. § (1) alapján a szabadságvesztés végrehajtásának célja az ügydöntő határozatban meghatározott joghátrány érvényesítése, valamint a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon.

A büntetési célok fenti változásai nyomán napjainkban a büntetés-végrehajtási intézetekben (továbbiakban: bv. intézet) az elítéltek sikeres reintegrációját számos intézkedés, szakember segíti, ezek között szerepel a fogvatartottak munkáltatása, oktatása, részükre különböző programok biztosítása, valamint lehetővé vált a különböző resztoratív eljárások alkalmazása is.

A resztoratív eljárások lényege a kárhelyreállító szemlélet, ezen eljárások célja, az elkövető által a bűncselekmény elkövetése során az egyén és a közösség által elszenvedett károk helyreállítása, a társadalmi kohézió erősítése, a közösség tagjai biztonságérzetének javítása. Resztoratív eljárások során a szabályok megszegését konfliktusként értelmezzük, amely az elkövető és a közösség egy vagy több tagja között áll fenn. Az eljárás során a konfliktus rendezését a retributív eszközök alkalmazása helyett a harmónia, egyensúly helyreállításával kívánjuk elérni (Czibulya - Gomkötő - Pricsity 2015). A cél, hogy a konfliktusban érintett egyének és közösségek az eljárás során megfogalmazzák igényeiket,

szükségeiket, melyekre megoldási javaslatokat is tesznek. Mindezek segítségével hosszútávon rendezhetik kapcsolatukat és az egyén támogatást kap a közösségbe történő reintegrációhoz (Fellegi 2009). A bv. intézetekben alkalmazható resztoratív eljárások közül a családi döntéshozó csoportkonferencia (továbbiakban: CSDCS) bemutatására törekszem a tanulmányban, fókuszban tartva az egyén szabadulás előtti helyzetét.

A CSDCS specialitása a bv. intézetekben

A bv. intézetek totális intézmények, olyan hierarchikus szervezetek, melyek irányítása kívülről-felülről történik. A bv. intézetekben a fogvatartottak életmódja, szabadideje teljes mértékben szabályozva van. Mindezekből adódóan a CSDCS lebonyolításának folyamata is kissé másként alakul, mint „normál” körülmények között.

A szabadságvesztés büntetésből történő szabadulás - főként, ha a szabadságvesztés hosszú idejű volt - után nehéz feladat a családi kötelékek, közösségi kapcsolatok helyreállítása, különösen akkor, ha az elkövető a közösségében, környezetében is károkat, sérüléseket okozott. A bv. intézetekben alkalmazott CSDCS lehetőséget teremt, - elsősorban a szabadulás előtt álló fogvatartottak részére - hogy a családtagok, a közösség tagjai közösen megvitassák azon okokat, melyek szignifikáns szerepet játszottak a bűncselekmény elkövetésében, valamint az ismételt bűnelkövetés esélyének csökkentése érdekében esélyt ad arra, hogy a konferencia résztvevői adekvát és komplex beavatkozásokat tervezzenek. A tevékenység fő célja a fentiekén túl a fogvatartott sikeres társadalmi reintegrációjának elősegítése, illetve a börtönártalmak, a stigmatizáció, prizonizáció és depriváció hosszú távú hatásainak tompítása, csökkentése.

A módszer alkalmazása kapcsán kiemelt jelentőségű az önkéntesség. A konferencia résztvevői önkéntes elhatározás alapján vesznek részt az eljárásban. A konferencián résztvevők körét alapvetően három csoportba sorolhatjuk: 1. a fogvatartott családtagjai, 2. támogatók (barát, szomszéd, ismerős, közösség tagja), 3. szakemberek (pl.: bv. pártfogó, oktatási intézmény képviselője, munkáltató, polgármester, stb.).

Az első csoportba tartozó fogvatartottak családtagjai kiemelt fontosságúak a konferencia szempontjából, hiszen az együttműködés és a társadalmi reintegráció kulcskérdése az inkluzív környezet, tehát milyen mértékben tudja „visszafogadni” a család, mint elsődleges támogató és szocializációs közeg a fogvatartottat. A konferencia további célja, hogy a család támogató attitűdjét erősítse és lefektesse azokat a célokat, melyek a társadalmi reintegrációt segítik, tehát csökkentik a bűnisméltés esélyét.

A második csoportban tartozók, így a barátok, kortársak, szomszédok szerepe meghatározó, de bevonásuk előtt szükséges informálódni arról, hogy jelenlétük, viszonyulásuk támogató vagy gátló hatású az egyén társadalmi reintegrációjában. A cél, hogy kizárólag támogató jelenléttel járuljanak hozzá a konferenciához. A harmadik csoport elsődleges feladata a társadalmi normák betartását, a szabályokhoz való igazodást támogató, kontrolláló szerepkör. A település (pl. falu) vagy az oktatási intézmény vezetője segítheti a rendszeres jövedelemszerző, illetve tanulási tevékenység biztosítását, nagyobb odafigyelést. A támogató szakemberek és intézményvezetők együttműködése katalizálhatja a társadalmi reintegrációs folyamatot.

A bv. intézetekben alkalmazott CSDCS további jelentős sajátossága, hogy az eljárásban a sértett többnyire nem vesz részt, ebből adódóan az áldozott részére a jóvátétel tervezése nem történik meg. Az eljárás során elsősorban a családtagok, illetve a közösség tagjainak részvételével a sikeres társadalmi, munkaerő-piaci reintegráció előkészítésére van lehetőség, illetve az esetleges családi, közösségi konfliktusok megbeszélésére, közösségépítésre (Molitorisz és Franka 2016). Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy az áldozat bevonását nem tiltja semmilyen rendelkezés. A gyakorlati tapasztalatok alapján azonban az elszenvedett károk és sérelmek orvoslására egyrészt jobb a bekövetkezést követően minél hamarabb sort keríteni - így annak relevanciája az esetleges több éves szabadságvesztést követően jelentősen csökken - másrészt a fogvatartott jóvátétel nyújtási lehetőségei a szabadságvesztés-büntetés letöltése miatt korlátozottak. A CSDCS célja a közösség megtartó erejének hangsúlyozása a fogvatartott számára, valamint jóvátételi opciók bemutatása.

A CSDCS felépítése

A CSDCS felépítését illetően négy különböző lépést tudunk elkülöníteni. Az első lépés az eset kezdeményezése. A gyakorlatban szinte minden alkalommal a fogvatartott reintegrációs tisztje kezdeményezi CSDCS lebonyolítását, de kezdeményezheti a pszichológus, büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő, illetve a fogvatartottal foglalkozó egyéb szakember is, sőt maga a fogvatartott is. Még a kezdeményezés szakaszban történik meg a facilitátor felkérése. A facilitátor egy független szereplő, aki fontos szerepet tölt be az eljárásban, a konferencia szervezését koordinálja, illetve később a konferencia vezetője (Fábiánné - Negrea - Velez 2010).

A CSDCS előkészítése

A CSDCS második lépése az előkészítés. Az előkészítés fázisában a facilitátor feladata a családtagok, szakemberek mozgósítása, felkészítése a konferenciára, mely feladat végrehajtásába bevonódik a fogvatartott, bv. pártfogó, reintegrációs tiszt is. Az előkészítő szakasz egy igen hosszadalmas, hosszú időt igénylő feladat. A CSDCS ezen szakaszában történik meg a konferenciára meghívandók körének meghatározása. A facilitátor lépésről-lépésre feltárja a sikeres reintegrációt segítő és gátló tényezőket, konfliktusokat, élethelyzeteket és ezek megoldása érdekében kerülnek meghatározásra a meghívott szakemberek, családtagok, támogatók. A szakasz zárásaként a tervezett résztvevők számára meghívó kerül kiküldésre. A meghívás történhet hivatalos levél vagy elektronikus levél formájában, melyet elsősorban a meghívott szakemberek részére küldünk ki; a gyakorlatban családtagok, támogatók meghívása többségében telefonos megbeszélés alapján szerveződik.

A konferencia lebonyolítása

A harmadik lépés maga a konferencia lebonyolítása. A konferenciát a facilitátor vezeti, aki semleges, pártatlan félként van jelen. A konferenciát három részre oszthatjuk. Az **első részében** a résztvevők bemutatkozását követően a facilitátor ismerteti a résztvevőkkel a CSDCS összehívásának indokát, célját, illetve a feltárás során beazonosított problémákat. A résztvevők az elhangzottakra reagálhatnak és akár újabb megoldandó problémát is jelezhetnek. A közösen meghatározott problémalistára alapozva a konferenciára meghívott szakemberek ismertetik az általuk képviselt intézmény, szervezet megoldási lehetőségeit, tájékoztatják a jelenlévőket, hogy milyen erőforrásokat tudnak biztosítani az adott probléma megoldásához. A harmadik lépés első szakasza az esetlegesen felmerülő kérdések tisztázásával záródik. A második rész a családtagok, támogatók, fogvatartott privát ideje. A tisztázó kérdések lezárását követően a szakemberek és a facilitátor is távozik a konferencia helyszínéről. A privát időben a résztvevők feladata a felmerülő problémákra vonatkozóan minden egyes problématerületet érintve egy közös terv kidolgozása, mely adekvát választ tartalmaz az adott problémára. Fontos szempont, hogy a tervnek konkrét, számonkérhető, adott esetben számszerűsíthető vállalásokat kell tartalmaznia, a felelősségi körök megjelölésével. A facilitátor szerepe itt is fontos, hiszen ezen időtartam alatt, ha kívülről is, de elérhetőnek kell lennie és a terv kidolgozása során felmerülő kérdésekre válaszolnia szükséges. A harmadik rész az elkészült terv ismertetése, illetve elfogadása. A konferencia helyszínére visszatérnek a szakembereket és a facilitátor, majd a család egy tagja ismerteti a tervet. A tervet a jelenlévők megvitatják, és ha mindenki számára

elfogadható a facilitátor írásba foglalja, majd minden résztvevő aláírja. Az aláírást követően a tervből minden résztvevő kap egy példányt.

Az ellenőrzés

A negyedik és egyben utolsó lépés a terv végrehajtásának ellenőrzése, nyomon követése. A gyakorlatban a CSDCS ezen lépése a legnehezebben kivitelezhető, hiszen a szabadult fogvatartottnak semmilyen kötelezettsége nincs az utánkövetés keretében történő tájékoztatással kapcsolatban, s többségében a bv. intézethez fűződő viszonya negatív érzelmekkel telített, ezért a kapcsolattartásra motiváló erő rendkívül alacsony. Mindezek miatt az utolsó szakaszban kulcsfontosságú szerep hárulhat a bv. pártfogó felügyelőre.

Az egyes törvényeknek a belügyminiszter feladat- és hatáskörével összefüggő módosításáról szóló 2014. évi XXX. törvény rendelkezései értelmében 2014. augusztus 9-től a kormányhivatali rendszerben működő pártfogó felügyelői szolgálat feladat- és hatáskörébe tartozó, tevékenységek közül a feltételes szabadság tartamára törvény alapján fennálló vagy elrendelt pártfogó felügyelettel kapcsolatos pártfogó felügyelői feladatok végrehajtása a büntetés-végrehajtás szervezetéhez került át. Minden azt jelenti, hogy jelenleg minden bv. intézetben dolgozik bv. pártfogó felügyelő, akiknek tevékenységi körében többek közt szerepel az utógondozás is. Az utógondozás talán egyik legfontosabb jellemzője, hogy az „utópatronázs” nem büntetőjogi intézkedés, sokkal inkább egy lehetőség a szabadult elítélt részére. Az egész elgondolás lényege az önkéntesség, az önkéntes segítség kérése a sikeres társadalmi reintegrálódás érdekében. Mindezek alapján utógondozásnak kizárólag a (volt) elítélt, a szabadult kérelme esetén van helye, melyet a lakcíme vagy tényleges tartózkodási helye szerint illetékes bv. intézet bv. pártfogó felügyelőjének kell benyújtani, illetve szóban is elő lehet terjeszteni a szabadulást követő egy éven belül. Az utógondozás keretében így lehetővé válhat a CSDCS-ben részt vett, szabadult fogvatartott utánkövetése.

A CSDCS a gyakorlatban: László esete

A CSDCS kezdeményezése

Az elítélt fiatakorúként elkövetett bűncselekmény miatt került intézetünkbe. A bűncselekmény elkövetésének településén, többen, egy idős, alkoholproblémákkal küzdő, egyedül élő férfit bántalmaztak. A bűncselekményt anyagi haszonszerzés céljából követték el. Az elkövetett bűncselekmény, jellege, elkövetési módja miatt a településen élőkben nagy felháborodást keltett. A CSDCS kezdeményezésére a fogvatartott szabadulásának előkészítése okán került

sor, a kezdeményező a reintegrációs tiszttel volt, a facilitátori szerepet a bv. intézet pszichológusa töltötte be, aki a fogvatartottal bv. intézetben tartózkodása alatt folyamatosan kapcsolatot tartott; egyrészt segítséget nyújtott neki a felmerülő mentális és egyéb problémáinak kezelésében, másrészt segítséget nyújtott a prizonizációs hatások tompításában.

Az előkészítés

A konferencia előkészítő tevékenységében az intézet pszichológusán kívül, a reintegrációs tiszttel és a bv. pártfogó felügyelő is aktívan részt vett. A fogvatartott az előkészítés során a közösségbe történő visszailleszkedést jelölte meg félelmi faktorként. Kistelepülés lévén majdnem minden ott lakó tudomást szerzett a bűncselekményről és annak elkövetőiről. A bv. intézetben töltött évek alatt belátta az elkövetett deliktum súlyosan kártékony hatását. Az elkövető tettét megbánta és bízott a közösség, a falu lakóinak megbocsátásában. A bűncselekményt nagyon fiatalon (16 évesen) követte el, ezért középiskolai tanulmányai megszakadtak. A büntetés letöltése alatt nagykorúvá vált. Továbbtanulási elképzelései mellett hajlandóságot mutatott munkába állásra is. A facilitátor és a bv. pártfogó felügyelő a kezdeményezés szakaszában felvette a kapcsolatot a fogvatartott szüleivel, a település polgármesterével, a településen dolgozó családgondozóval, illetve a volt tanintézmény vezetőjével is.

A szülőkkel történő egyeztetésre személyesen került sor. Elmondásaik alapján lakhatási és szociális körülményeik szerények, de rendezettek. Várják gyermekük szabadulását, támogatják mindenben, ami szükséges. A szabadulásra az ingatlan átalakítását tervezik oly módon, hogy a fogvatartott rendelkezzen saját térrel, ahová szükség esetén el tud vonulni. A fogvatartottal kapcsolatban elmondták, hogy soha semmilyen problémát nem észleltek mindaddig, amíg nem kezdte meg a középiskolát egy másik településen. A szülők nem tudták kontrollálni gyermekük szabadidő-eltöltését. Rossz társaságba keveredett és véleményük szerint ez volt a bűncselekményhez vezető okok közül a legmarkánsabb. Az édesapa aggodalmát fejezte ki a félbemaradt tanulmányok folytatását illetően, félt az esetleges újabb „rossz társaságba keveredéstől”. Az édesanya támogatta fia szakmaszerzésre irányuló szándékát.

Az intézmény igazgatójával történő előzetes egyeztetésre is személyesen került sor. Az igazgató támogatólag nyilatkozott a fogvatartott fogadásával kapcsolatban. Elmondta, hogy az intézmény működtet egy olyan programot, ahol felnőtt korúaknak nyújtanak lehetőséget tanulmányaik folytatásához, a programban szívesen látnák a fogvatartottat.

A polgármester, mint megválasztott vezető a közösséget képviselte. Elmondása szerint a településen az évekkel ezelőtt történt bűncselekmény valóban nagy felháborodást váltott ki, de úgy véli az emberek nyitottak arra, hogy elvonatkoztassanak a régen történekről és lehetőséget adjanak a fiatalnak a beilleszkedésre, ugyanakkor jelezte, hogy akár egy kisebb tárgyi súlyú bűncselekmény ismételt elkövetése a közösség bizalmának végleges elvesztéséhez vezethet.

A településen működő Családsegítő és Gyermejjóléti Szolgálat bevonására preventív jelleggel került sor. A Szolgálat számos programot működtet a településen, probléma esetén szakemberek szolgáltatásait tudja nyújtani, illetve a családnak előzőleg volt kapcsolata a Szolgálattal, így számos információval rendelkeztek már a családról.

Az előkészítő szakaszban történt egyeztetések alapján a CSDCS résztvevőinek listája a következőképp alakult: fogvatartott, a fogvatartott szülei, reintegrációs tiszt, bv. pártfogó felügyelő, pszichológus-facilitátor, polgármester, családgondozó, tanintézmény igazgatója.

A konferencia

A konferencia időpontját az előzetes egyeztetések alapján úgy határoztuk meg, hogy azon minden meghívott részt tudjon venni. Egy meghívott résztvevő, az iskolaigazgató kivételével valamennyien megjelentek. Az igazgató más, előre nem tervezett elfoglaltságára hivatkozva nem tudott megjelenni, de eljuttatott a bv. intézetbe egy jelentkezési lapot az elítélt részére, valamint telefonon az iskola ifjúságvédelmi felelőse tájékoztatást nyújtott arról, hogy az intézmény alapítványa a tanulóknak különböző segítséget tud nyújtani, többek közt ingyenes tankönyv ellátást, étkezési kedvezményt.

A facilitátor köszöntését követően tájékoztatta a jelenlévőket a megbeszélés tárgyról és menetéről. A résztvevők közösen határozták meg a megvitatandó tárgyköröket, a szabadulást követően megoldandó problémákat, kérdéseket. A közös megbeszélés eredményeképpen az alábbi tárgykörökben kellett a családtagoknak tervüket elkészíteni: tanulmányok folytatása, munkavállalás, fogvatartott fogadására alkalmas feltételek megteremtése, problémák felmerülése esetén teendők meghatározása, utánkövetés formái.

A család privát idejének megkezdése előtt a jelenlévő szakemberek ismertették a megvitatandó tárgykörök kapcsán az általuk vállalt tevékenységeket, konkrét felajánlásokat. Az iskola által vállalt támogatásról, a facilitátor tájékoztatta a jelenlévőket.

A család a privát idejében a tárgykörök kapcsán a következő tervet készítette. A kezdeti, tanulmányok folytatásától történő elzárkózását az édesapa megváltoztatta és ő is úgy vélte fontos, hogy a fogvatartott folytassa tanulmányait. Eldöntötték, hogy a fogvatartott még a bv. intézetben kitölti a jelentkezési lapot és eljuttatja az iskolába. Ehhez kapcsolódóan a polgármester az önkormányzat részéről ígéretet tett az iskolába járással kapcsolatosan a buszbérlet teljes finanszírozására.

A munkavállalás kapcsán az édesapa elmondta, hogy a környékbeli vállalkozóknál dolgozik alkalmi munkavégzés keretében mezőgazdasági tevékenységet végeznek és a fogvatartottnak is lehetősége nyílna munkavégzésre. Arra a helyzetre figyelemmel, hogy a fogvatartott szabadulásának időpontja márciusra tehető és az iskola szeptemberben kezdődik, a köztes időpontban a fogvatartott édesapjával bekapcsolódik a munkavégzésbe.

Az ingatlan, melyben jelenleg a család él egy kétszobás ház, melyből az egyik szobát a szülők használják, a másik szobában a fogvatartott lánytestvére lakik. A fogvatartott édesanyja vállalta, hogy a különböző nemű kamasz gyermekei szobáját egy szekrénysorral elválasztja, így ezzel is biztosítja a tanórákra való zavartalanabb felkészülést és a fiatalok magánszféráját.

A problémák felmerülése esetén teendő lépések megvitatása során a család arra a megoldásra jutott, hogy a problémát több irányba jelzik egyszerre. A családgondozó vállalta, hogy folyamatosan kapcsolatot tart a családtagokkal és probléma esetén a kompetenciájába tartozó ügyekben segítséget nyújt. A polgármester felajánlotta az önkormányzat segítségét bármilyen probléma kezeléséhez, sőt - lehetőségeikhez mérten - anyagi támogatást is nyújtanak a családnak. A bv. pártfogó felügyelő vállalta, hogy koordinálja a különböző résztvevők közötti kommunikációt és a kompetenciájába tartozó ügyekben kezdeményezi a megfelelő lépéseket.

Az utánkövetés kapcsán a fogvatartott vállalta, hogy szabadulását követően jelentkezik a pártfogó felügyelőnél és kérelmezi utógondozásba történő bevonását. A bv. pártfogóval rendszeresen és folyamatosan együtt fog működni, a bv. pártfogót tájékoztatja iskolai előmeneteléről, szabadidős tevékenységéről, baráti kapcsolatainak alakulásáról. A bv. pártfogó felügyelő vállalta, hogy folyamatosan kapcsolatot tart a CSDCS résztvevőivel, szükség esetén kezdeményezi esetmegbeszélés vagy más beavatkozás alkalmazását.

Az utánkövetés

A fiatal szabadulásakor az egész család várta a bv. intézet előtt. Még aznap jelentkezett a bv. pártfogó felügyelőnél és kérelmezte utógondozásba történő bevonását. Már ekkor jelezte, hogy

a bv. intézetben a reintegrációs tiszttel segítségével kitöltötte a szakmunkásképző iskola jelentkezési lapját, amit személyesen terveznek bevinni az iskolába. Az édesanya elmondta, hogy otthonukban a megbeszélte átrendezéseket elvégezték, a fiatal saját szobáját várja.

A következő időszakban történt találkozások alkalmával a fiatal arról számolt be, hogy édesapjával közösen mezőgazdasági munkát végeznek a környékbéli területeken. Fizetése egy részéből hozzájárul a családi kiadásokhoz, másik részét önállóan használja. Az iskolába történő jelentkezése megtörtént, bízik benne, hogy a tanév indulásakor meg tudja kezdeni az iskolát. Barátai egyelőre nem igazán vannak, a régi barátok, akikkel a bűncselekményt közösen követték el még büntetésüket töltik, a közeljövőben egészen biztosan nem találkozik velük, és véglegesen szeretné a kapcsolatot megszakítani ezekkel a fiatalokkal. A fiatal a későbbiekben sikeresen folytatta a tanulmányait. A családi kapcsolatok rendeződtek, a szakemberek támogatására nem volt szükség a továbbiakban. A CSDCS lebonyolítására évekkal ezelőtt került sor a fiatal azóta nem követett el újabb bűncselekményt.

Összegzés és konklúzió

Az egyén akkor is része marad a közösségnek, amikor bűnt követ el ellene, a resztoratív szemlélet alapján, ha mindkét fél nyitott rá, a közösség a kár helyreállítását követően visszafogadja olyan tagját, aki megsértette a közös együttélési szabályokat. A sikeres reintegráció egyik lefontosabb záloga a közösség tagjainak befogadó képessége (Boros és Bucher 2020; Bucher 2021). A fogvatartottak esetében már egy rövidebb, akár néhány hónapos szabadságvesztés büntetést követően is nehéz lehet a társadalmi reintegráció (Kovács 2014). Az ismertetett gyakorlati példa alapján látható, hogy a CSDCS lehetőséget biztosít arra, hogy a szabadulás előtt állók társadalmi környezetét felkészítse a szabadult újbóli befogadására.

A CSDCS alkalmazásának lehetősége és a társadalmi reintegráció sikerességének elősegítésében betöltött jelentősége a bv. intézetekben mindenképp számottevő. Számos szakember, kutatás mutat rá arra, hogy a szabadulás utáni hat hónap a legkritikusabb a szabadult fogvatartott számára, ugyanis legtöbbször ebben az időszakban dől el a társadalmi reintegráció sikeressége vagy hatástalansága, azaz a bűnismétlővé válás (Pálvölgyi 2014). A CSDCS a szabadulás előtt álló fogvatartottaknak lehetőséget biztosít a bűnismétlővé válás szempontjából legveszélyeztetettebb periódusban a jogkövető életmód választására. A CSDCS-terv végrehajtásához a befogadó környezet tagjaitól, családtagjaitól és számos szakembertől támogatásra, segítségre számíthatnak.

Összességében elmondható, hogy a CSDCS alkalmazásával kettős célkitűzés elérése lehetséges, a módszer egyrészt elősegíti a társadalmi reintegrációt és ezzel hozzájárul a szabadságvesztés céljának megvalósulásához, másrészt a szűk család és a közösség tagjainak együttműködése nagymértékben redukálhatja a szabadult fogvatartott esetében a bűnismétlési kockázatot. Amennyiben valaki a fogvatartotti helyzetből visszatér családjába, saját közösségébe, új helyzetet teremt, hiszen a távolléte alatt változások történnek nemcsak a családjában, hanem az egyénben is, aki távol volt a családjától. Ezen kívül a büntetett előélet egyfajta stigmaként jelenik meg az egyén életében, családjában, melynek megítélése többségében negatív. A közösség lehet nyitott a társadalmi reintegrációs folyamat segítségével, de akadályozhatja is. A konferencia célja a közösség felkészülése a „visszafogadásra”, arra a helyzetre, hogy változás következik be minden érintett életében, a társadalmi környezetben. A fentiek miatt nagyon fontos, hogy az elítélt esetében már a bv. intézetben megkezdődjön a szabadulásra való felkészülést. A CSDCS lehetőséget ad az elítéltben felmerülő szabadulás utáni bizonytalanságok rendezésére, valamint a közösség számára felkészülési lehetőséget biztosít egy tagjának ismételt fogadására, ezzel elősegítve a bűnismétlés kockázatának csökkentését, a közösség bizalmának, biztonságérzetének, kohéziójának erősítését.

A CSDCS módszer alkalmazásával esély nyílik a család, a közösség és a bűncselekményt elkövető közötti kollízió feloldására, az egyén társadalmi reintegrációjának elősegítésére. A módszer abban az esetben tud hatékonyan működni, ha megfelelő esetben alkalmazzuk, továbbá az alapos előkészítés során bevonjuk az érintett társadalmi környezetet, közösséget. Az elért eredmények hosszútávú hatásainak fenntartása, további beavatkozások esetleges szükségessége miatt az utánkövetés jelentősége nem elhanyagolható, akár a közösség, akár az egyén felől jelentkező új igények estén az utánkövetés keretében van lehetőség a kitűzött célok módosítására, korrekciójára, illetve az újonnan felmerülő problémák, kérdések megoldásának tervezésére, megválaszolására.

Irodalom

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény

A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

Az egyes törvényeknek a belügyminiszter feladat- és hatáskörével összefüggő módosításáról szóló 2014. évi XXX. törvény

- Boros, Julianna - Bucher, Eszter (2020): Szerepváltozások a hátrányos helyzetű településeken élő családokban. *Esély*, 31(4): 3-31.
- Bucher Eszter (2021): *Entrepreneurial civilians-catalysts for the community*. In Boros, J. , Kozma, T. - Márkus, E. (szerk.): *Community Building and Social Innovation*. Debrecen: CHERD, 111-123.
- Czibulya, Gábor - Gombkötő, Tamás - Prcsity, Violetta (2015): Resztoratív technikák alkalmazása a fegyelmi eljárás során. *Börtönügyi Szemle*, 34(4): 76-85.
- Fábiánné Blaha, Magda - Negrea, Vidia - Velez, Edit (2010): A családi döntéshozó csoportkonferencia alkalmazása a börtönpártfogás, illetve az utógondozás során. In Gyökös, M. - Klopfer, J. - Lányi, K. (szerk.): *A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárásban. Konferenciakötet*. Budapest: Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, 260-267.
- Fellegi, Borbála (2009): *Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon*. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Giddens, Anthony (2008): *Szociológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kovács, Zsuzsanna (2014): A visszaesés megelőzésével kapcsolatos kihívások az igazságszolgáltatási rendszerben. *Börtönügyi Szemle*, 33(2): 61-75.
- Molitórisz, Roland - Franka, Botond Mihály (2016): Az egyéniesítés, a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő és a családi döntéshozó csoportkonferencia (CSDCS) szerepe az elítéltek sikeres reintegrációjában. *Börtönügyi Szemle*, 35(1): 107-116.
- Pálvölgyi, Ákos (2014): A társadalom részvételének szükségessége a büntetés-végrehajtásban (reszocializáció, reintegráció). *Büntetőjogi Szemle*, 2014(2): 77-84.
- Vigh, József (2003): A kárhelyreállító igazságszolgáltatás eszközei a hazai büntető igazságszolgáltatás rendszerében. *Jogelméleti Szemle*, 2003(2).